

Újabb történetek az elveszett falu meséiből

KOSZORÚ

A telihold nappalt varázsol az éjszakába. Kinézek az ablakon és látom az utat, az őrt álló jegenyéket, ha kicsit meresztem a szemem, tán a szélső házakat is.

— Elmész, kisfiam? — anyám a fejemre teszi a kezét. — Tudom, nem szereted, de hát mit csináljunk.

Nem válaszolok, megyek.

Meleg nyári éjszaka van. Tücskök ciripelnek mindenfelé.

Az út közepén megyek. Mérő por minden. Ha nem elég frissen kapkodom a lábam, azonnal bokáig süllyedek: a por, meleg bundacipő, körülzárja a lábam.

Három hete nem esett egy szem eső.

Talán holnapra megjön.

Potykány azt mondta, ő tudja, hogy kell esőt csinálni.

— Akkor mire vársz? — néztem rá. — A ti búzátok tán eső nélkül is terem?

Potykány azt mondta, az ő búzájuk se különb, mint a másé, de *azt a dolgot* csak velem csinálja meg.

Megcsináltuk.

A gyöngyház nyelvű bicskával két rendes ágat vágunk az Elek-tanya koronatövis sövényéből, beástuk a búzaföld szélén a földbe, és minden tövisre rászúrtunk egy tücsköt.

Vagy harminc tövis volt a két ágon.

Jó, ügyes a Potykány is meg én is, de azért annyi tücsköt fogni!... Ráment az egész délutánunk.

Amikor minden tüskén ott kapálózott egy tücsök, akkor Potykány elmormogta a varázsszót. Az arca komor és titokzatos volt, én legalábbis annak láttam, és azt mondta, most már *hót zihér*, hogy megjön az eső.

Azt azért ő se tudta pontosan, mennyivel *azután* jön az eső, ezért vártunk egy darabig.

Tán egy óra múlva úgy láttuk, a távolban már felhősödik az ég.

— Ott gyün, ni — mutatta nyújtott karral Potykány az irányt, akárha terelni akarná a felhőket.

De nem eső, csak apró fuvallat futott át a búzaföld felett.

Akkor, mert már nagyon untuk a várakozást, abban maradtunk, holnapra érik be a varázslat.

Vagyis, amikor a tücskök megdöglenek.

— Szívósak ezek, mint a nyavalya — mondta Potykány —, de holnapra nekik is megjön a kampec, és az meghozza az esőt.

Már érezni kellene az eső szagát.

Nem érzem.

Szeretném, de nem érzem.

Azt nem, csak a mezeget. Most valahogy a földből jön.

Úgy érzem, a szikkadt rög dobja arcomba a forróságot.

A temetőnél járok...

Itt, ezen az oldalon nincs kerítés, csak vadon nőtt, ritkás bokorsor határolja a sírokat a búzaföldtől.

Nem itt megyek be.

Mintha egyenest a faluba tartanék, araszolok tovább egész a szélső ház-sor előtt futó útig, de mielőtt elérném, hirtelen jobbra fordulok, rá a futball-pályára, majd a kezdőkörnél újabb jobbra fordulattal megcélzom a temető kapuját.

Kétoldalt a stációk sorakoznak, ahol véget érnek, a holdfényben jól látom innen is, kurta akasztófaszerű ácsolat, rajta a temetői harang.

Balra fordulok, rézsút vágok át a sírok között.

A rögtönzésnek nyoma sincs bennem: biztosra megyek.

Azt nem tudom, két vagy három hete volt-e a temetés, de hogy a habókos öregasszonyt, aki — ő maga mondta nekünk — értett az állatok nyelvén, itt temették el, az biztos.

És itt is van.

Vagy megtöppedt már a sír, vagy én gondoltam magasabbnak a halmot, csak azért nem láttam meg messzebről, mert nagyobb domborulatot kerestem.

De megvan. A sír is, a koszorú is.

Abból mindjárt kettő is.

Vehetném azt, amibe szinte belebotlottam, az azonban nem kell. Az unokája hozta a városból, magas is, nagy is, nem nekünk való, láttam ezt már a temetéskor. A miénket keresem. Az alacsony, nem is nagy, nem is kicsi, és egyáltalán: olyan kézhez álló.

A sötétben nem látom, de tudom: a forróság megcsupaszította a keretre kötözött fenyőgallyakat, a harmat kilúgozta a krepp-papírból szabott virágok színét. Nem baj. Amit kellett, azt teljesítették, a többi nem érdekes.

Felemelem és háromszor-négyszer jól megrázom a koszorú keretét. Hadd hulljon, ami még rajta van.

Már nem megyek vissza a főkapuhoz.

Lopni — mert ezt, magam sem tudom miért, annak érzem — még a főkapun megy be az ember, ám a zsákmánnyal a hátsó kijáraton távozik.

Én így gondolom.

És így is megyek: hátul, a bokrok között, át a keskeny, csak hasraesésre jó temetőárkon, a szárazon zizzenő búzakaralások között...

Anyám már kiszabta a krepp-papírból a rózsalevélformákat. Most Verával pödörítik a széleit. Tudni én is tudom, de nem szeretem csinálni. Pedig egyszerű: késsel kicsit meghúzod a papírt, és máris bepöndörödik. Csak arra kell ügyelni, hogy kellő erővel csináld. Ha finomkods, nem pöndörödik be, ha vadulsz, elszakad. Nem nehéz. Négy-öt próbálkozás után bárki megcsinálja. Én nem szeretem.

— Köszönöm, fiacskám — mondja anyám. — Fenyőt majd hozok én.

— Nem kell — mondom —, azt már reggel hoztam.

— Igen? — Anyám arca csupa ragyogás. — Akkor meg is leszünk vele.

Anyám és Vera koszorút csinálnak.

Én vagyok a szállító. Viszem a kész koszorút nappal a megrendelőnek, és hozom — szerintem lopom — vissza a koszorúvázat éjszaka a sírről.

Ezt, amire Vera most erősíti rá az első fenyőgallyakat, már vagy tucatszor vittem oda meg vissza.

Már nem bírja sokáig. Eleszi a rozsdá.

Lassan újat kell szerezni.

Anyámat úgy hívják a faluban: a virágcsináló asszony.

Én meg a virágcsináló asszony fia vagyok.

Vera a fenyőágak közé erősíti az első fehér krepp-papír rózsát.

Készül a koszorú.

Ebből lesz a holnapi, a holnaputáni ebéd.

Ebből élünk.

TÖKLÁMPÁS

Potykány, a majdani Gépes Kiss Béla meg én — darazsak a nyitott lekvárosbödön körül — hármásban tekergünk a sírok között.

A rossebb ezekbe a gyertyákba!

Gépes Kiss töklámpást csinált. A tőköt lopta valahonnan, az hétszentség, bár nekünk se mondja meg, honnan. Cudarul megfaragta, a belét is akkurátusan kiszedte, az szent, de gyertyája neki sincs.

Azt persze nem is sajnáljuk.

Nekünk csak a megolvadt faggyú kéne...

A franc ezekbe a gyertyákba!

Potykány is, én is két-két hetven—nyolcvan centis vastag, egészséges napraforgószarát kerítettünk. Az egyik végén úgy tíz centi mélységig kiszedtük a belét...

Na, abba kéne a faggyú, hogy végre lobogjon a fáklyánk.

Faggyú nincs. Nekünk nincs.

Pedig már sötét van.

Az egész temető tele égő gyertyával, mi meg nem tudunk egy marék nyomorult faggyút szerezni.

Nem mindenki olyan ügyefogyott, mint mi. Oda se nézünk, de látjuk, a futballpályán öt-hat égő fáklya nyargal fel-alá, a ricsaj is idehallik.

Végül Potykány szisszen egy élelet.

— Odanézz, elmegy!

Sárosiné tényleg fordul, indul. Na, nem haza, csak két sírral arréba a komaasszonyához, de az nekünk elég.

Egy pillanat és hat megvadult kéz tépi, markolja a szétfolyt faggyút.

Gépes Kiss egy gyertyát is elemel...

— Istentelenek, meglopjátok a halottakat? Megver az isten benneteket, meglátjátok!

Nekünk aztán mondhatja! Meg se állunk a temető árkaig.

Tömjük a faggyút a napraforgószarba, Potykány szedi elő az otthonról elcsórt gyufát, és csakhamar mi is ott rohangálunk a futballpályán a többiekkel.

Hadonászunk a fáklyánkkal, ordibálunk, és ha el bírjuk gáncsolni a másikat, nagyot röhögünk.

Amikor elunjuk a mókát, visszamegyünk a töklámpáshoz. A fáklyákat a földbe szúrjuk, leülünk, és Gépes Kiss előadja a bányász bátyjától eltanult nótát.

*„A temető mély árkában,
Egy halálfej kuglizik,
Véres tör van a kezében,
Koponyából gennyet iszik,
Koponyából gennyet iszik.”*

Áhítatosan hallgatjuk Gépes Kiss repedtfazék-hangú előadását.

Gépes Kiss egyáltalán nem tud énekelni.

Potykány meg én igen, de nekünk nincs bátyánk.

Potykány egy szem gyerek, nekem nővérem van.

A nővérétől nem tanul az ember ilyet.

Azért vagy háromszor elénekeltetjük Gépes Kissel a dalt. Így legalább a szöveget tudjuk. A dallamot majd hozzákerítjük valahogy.

— Na, meggyújtjuk a töklámpást?

Potykány amúgy nem tiszteli a magántulajdont, de ami a barátjáé, ahhoz nem nyúl.

— Itt?

Gépes Kiss úgy bök bele a sötétségbe, hogy abból világos: ezek a fáklyát se érdemelték meg, nem a töklámpást.

— Majd otthon, nálunk.

— Akkor menjünk — mondja Potykány sürgetőleg, mert már nagyon szeretné látni, hogy világít Gépes Kiss műve.

Megyünk.

Gépes Kissék közel laknak a temetőhöz. És a lámpa, amit a disznóól mögött gyújtunk meg, egyszerűen káprázatos.

Nemhiába a mi barátunk ez a Gépes Kiss: olyan orrot, szemet kanyarított ennek a hétköznapi töknek, hogy csak na. A nappali megvilágításban nem is mutatta így magát, de most, amikor belülről jön a fény, most igazán nagyszerű...

Sajnos, nem sokáig élvezkedhetünk a látványban, mert Gépes Kiss nagyanyjának pont most kell kijönnie klozetra.

Mi persze nem tudjuk, ki jön, csak a konyhaajtó csapódását, meg a közeledő csoszogást halljuk, de a vállalkozásra mindig kész Potykánynak ez until elég: kimarkolja Gépes Kiss kezéből a lámpát, és kiugrik a disznóól mögül...

A többi pillanatok alatt játszódik le.

Gépes Kiss nagyanyja, mert persze, kit vet az ember útjába a sötétség, ha nem egy szenteskedő öregasszonyt, Krisztust és Lucifert egyszerre rikolt bele az éjszakába, mire a házból kiront Gépes Kiss anyja és apja.

Az anyja még hagyján, mert az jószerivel fel se fogja, mi történt, csak az öregasszonyt babusgatja... Hanem az apja azonnal kapcsol, és menten cselekszik: mindhárman akkora pofont kapunk úgy visszakézből, hogy a disznóól adja a másikat.

Gépes Kiss már a pofon szelére bömbölni kezd.

Én előbb behunyt szemmel megnézem, milyen a csillagos ég, majd zúgó fejfel a kapu felé sandítok, hogy a második adag elől időben meglépjek.

Egyedül Potykány tiltakozik.

— Engem csak az apám verhet — mondja kőkemény dacosan, és oda-cövekei magát a nagydarab ember elé.

— Vedd úgy, hogy az apád vagyok. Udvaroltam eleget az anyádnak. — Ezt mondja az öreg Gépes Kiss, és már kiabál. Nem Potykányra, hanem a fiára. — Takarodj a szemem elől, mert szíjat hasítok a hátadból!

Eltakarodunk.

Gépes Kiss futva menekül a konyhába.

Potykány kihúzott derékkal, mint egy száműzött herceg, hazafelé veszi az irányt.

Akkora benne a sértettség, hogy még engem se vár meg.

Pedig megyek én is, csak valahogy lassabban, mint ő. Így aztán látom, hogy amikor egyedül marad, az öreg Gépes Kiss felveszi a földről a tők-lámpást — még mindig ég benne a gyertya —, maga elé tartja, megnézi, megforgatja, és bár még mindig zúg a fejem, esküdni mernék: döcögős nevetés szakad ki belőle...

PRÓBAROBBANTÁS

A legfőbb persze a halászat lett volna...

Csakhogy nálunk nincs se folyó, se tó... A Büge, az olyan semmi víz, nincs abban hal, még béka se nagyon. Az első valamire való hely, ahol fürdeni lehet, meg ahol biztos, hogy hal is van, legalább öt kilométer. Oda nem lehet csak úgy elszaladni.

Nekünk meg, ez az igazság, rettentően furdalja az oldalunkat a kíváncsiság: tényleg működik ez úgy, ahogy nagy hangon előadták, vagy humbug az egész?

Kipróbáljuk.

Potykány szerzi az üveget, ő tudja, honnan, én meg balkézről, de hát az ember úgy segít magán, ahogy tud, az oltatlan meszet...

Dugót egyikünk se talált.

— Rá se ránts! — mondja Potykány, és már kapja is elő a gyöngyház nyelvű bicskáját.

Megnézi az üveg száját, keres egy hozzá illő csutkaszárat, levágja.

— Na?

— Ez jó — mondom olyan hittel, mintha a szakértelemnek nálam lenne esti szállása.

Munkához látunk.

Kétharmadáig rakjuk az üveget oltatlan mésszel, majd teletöltjük vízzel, bedugaszoljuk, feltesszük az üres disznóól tetejére, átfutunk az udvaron az ugyancsak üres istállóhoz, és oldalt, a falhoz lapulva várjuk, most mi lesz.

Semmi.

Eltelik egy perc.

Eltelik két perc.

Semmi.

— Ezek átverték minket, mint szart a palánkon — mondja Potykány, és kilép az udvarra.

— Hátha rosszul csináltunk valamit.

— Rosszul? — Potykány értetlenül bámul rám. — Mi a francot lehet ezen rosszul csinálni?

— Háát...

Szó mi szó, én se tudom, mit lehet ezen rosszul csinálni, viszont nekem ilyen a természetem: elsőként arra gondolok, hátha én csináltam valamit rosszul...

— Na megálljatok — kezdi Potykány, de már nem fejezi be a mondatot. Ugyanis a mi dugónk elkezd füttyülni.

Nem valami hetyke füttyülés ez, sőt tán nem is füttyülés, hanem inkább nyöszörgő sírásféle, mintha pólyás lenne a közelben...

De azért jó hangos, az szent.

— Fedezékbe! — rikkantja el magát Potykány. — Ez mindjárt szétmegy! A nyöszörgős sírásféle egyre hangosabb, egyre sistergőbb.

Anyám a konyhában főz, meghallja, kijön.

— Gyerekek, ti is halljátok ezt a micsodát?

— Menjen vissza, édesanyám, menjen vissza!

Anyám nézi, honnan kiabálok.

— Mi van, fiacskám?

Még kijebb jön, mintha attól tartana, rosszul hallja, amit mondok.

— Menjen vissza! Mindjárt robban!

Anyámnak persze fogalma sincs a mi nagy kísérletünkről.

— Mi robban? Miről beszélsz? Nem értelek, fiacskám — mondja anyám, és újból körülnéz. — Mi ez az istentelen nyivákolás?

Potykánnyal egyszerre fogjuk fel, itt magyarázkodásra nincs idő, mire anyám megértené, miről van szó...

Egymásnak szorult vállal rohanunk ki az istálló mellől, hogy anyámat visszatuszkoljuk a konyhába.

Epp odaérünk hozzá, amikor robban az üveg.

Ott állunk hárman az udvar közepén, pontosan szemben az üres disznóóllal, köröttünk a felrobbant üveg szilánkjainak záporosője.

Egy karcolás nem sok, annyi sincs rajtunk.

Anyám most kezd eszmélni, mibe is keveredhetett ő itt. Néz rám ijedten is, szigorúan is.

— Jaj, fiacskám, mit csináltok ti itt?

Most már van időm bőven: elmondom.

Anyám a fejét csóválja.

— Szedjétek össze az üvegszilánkokat — mondja. — Gyorsan, mielőtt belelép valaki.

Indul vissza a konyhába. Az ajtónál megáll, lehajol, majd felegyenesedve mutatja, mit talált: az üveg nyakát, benne a mi füttyülős alkalmi dugónkkal.

— Két átok kölyke — mondja, és inkább féltés, mint szigorúság van a hangjában. — Egyszer még az az okos fejetek is elrepül egy ilyen micsodával, aztán nézhetitek.

Legalább fél órán át gyűjtjük az udvarból, a kertből a szertefröccsent üvegdarabokat.

Az istállónak azon a sarkán, ahol mi lapultunk, annyi az üvegcserep, mintha ott egy külön üveg robbant volna.

— Mindent megnéztetek rendesen? — kérdi anyám, amikor bedugjuk a fejünket a konyhába.

— Meg — mondjuk egyszerre. — Nyugodt lehet, egy darab se maradt.

Az udvart tényleg kipucoltuk, de hazafelé menet, a kapuban, Potykány lábát csak széthasítja egy jókora szilánk.

— A franc egye meg — mondja csodálkozva. — Hát nem idáig ellőtte? Kiszedi a lábából a szilánkot, bedobja az árokba, és fél lábon ugrál hazafelé.

DISZNÓÖLÉS

Nekünk malacunk se volt soha, nemhogy hizónk.

Így a magamfajta a disznóölést legfeljebb hírből ismerhetné.

Azért ez sem ilyen egyszerű, elvégre nem azért van az embernek barátja, hogy ha náluk disznóölés van, akkor otthon üljön.

Kora reggel ott ödöngök Potykányék háza körül és lesem, felkeltek-e már.

Főlöleges óvatosság. Potykányék egyébként is rám szoktak várni a reggeli felkeléssel, ma disznóöléskor meg végképp... Olyan nevetséges vagyok a fene nagy aggodalmammal, hogy még én is elröhintem magam: az, ahogy minden elő van készítve, mutatja, órák óta szorgoskodnak...

Köszönök, ahogy illik, és kérdem, kell-e valamit segíteni.

— Kell hát — mondja Potykány apja. Nagydarab, víg kedélyű ember. Mesélik, legénykorában könnyen kinyílt a zsebében a bicska, meg hogy végigverte a fél falu legényét. Egyszóval: Potykánynak volt kitől örökölni az izgága természetét. — Ott az a kés, szúrd le a disznót. Amíg azon túl nem esünk, az égvilágon semmi dolgunk.

— Nem gyerekdolog az — mondom, és kellő tisztelettel nézem a disznóölő alkalmatosságot.

— Nem — bólint ő. — Tényleg nem az, de én képtelen vagyok rá. Tudod, úgy a kezemhez szokott ez a jószág, hogy nem bírom megtenni. A Feri meg, aki böllérnek ígérkezett, megbetegedett. Ha nem szúrod le, nem lesz disznóölés.

Ez már komolyan hangzik, majdnem elhiszem. Tavaly a Tábi is így járt: aki ígérte, nem jött, ő meg képtelen volt leszúrni a saját disznáját.

— Na, beszélj, gyerek, megsegítéd a szegény embert, vagy nem segítéd meg?

Szerencsém van; Potykány túl lassan kapja el a fejét, így meglátom a képén a sunyi vigyort, és ettől minden helyrebillen bennem.

— Hát — mondom —, ha már ilyen kezes jószágot nevelt, azt meg kéne hagyni.

Potykány apja a válaszból világosan tudja: lelepleződött a turpisság.

— Mars szalmáért, semmirekellők — förmed ránk. — Szép szálas, száraz szalmát hozzatok, hogy égjen, mint a parancsolat. A törek a füstöléshez, nem a pörköléshez kell, megértettétek?

Megértettük.

Ma reggel nem kell biztatni minket.

Futva megyünk a szalmakazalhoz, kapkodva válogatjuk a legszebb szálat, futva hozzuk a kétölnyi zsákmányt.

— Ennyi elég?

— Ha nem, majd hoztok még.

Ezt már nem Potykány apja mondja, hanem Vályogos Feri. A verandán állnak Potykány apjával, a kezükben pohár, benne pálinka. Koccintanak, isznak.

— Na, akkor lássunk neki — mondja Vályogos Feri, a fontosabb ember méltóságával a hangjában. — Te, gyerek, bezártad a kertajtót? Rá a reteszt, mert amekkora dög ez, még kitör, aztán hajkurászhatjuk a fák közt. Nem szeretném, ha rajtunk röhögne a fél falu. Te, Rózsika — ez Potykány anyja —, te meg állj készenlétben a vándlinggal.

Feláll a hadrend.

A verandalépcsőn Potykány anyja áll, kezében a vándlinggal, hogy azonnal odafusson vele, ahová kell. Mellette a húga. Neki most még semmi dolga.

Potykány meg én két szélről vigyázzuk az udvart: ha mégis kitörne a disznó, mi kerítjük közép felé.

Potykány apja nyitja majd az ólajtót, tereli, ha kell, noszogatja ki a disznót.

Vályogos Feri is az ólajtónál áll, de úgy, hogy azonnal elkapja, az udvar közepére vonszolja, ahol jól hozzá lehet férni, és ott a torkába döfi a kést.

Még semmi nem történt, de a disznó már érzi a bajt. Visítva rohángál fel-alá az ólban.

Vályogos Feri nevet.

— Melyikötök mondta meg neki, hogy mire készülünk?

Válasz nincs, nem is kell.

Potykány apja kinyitja az ólajtót.

A jó két és fél mázsás hizót nem kell biztatni a kijövetelre: úgy rúgja ki magát a résen, mintha egyenesen a szabadságba vezetne az út.

Vályogos Feri előbb a fülét kapja el, és úgy kormányozza az udvar közepe felé, aztán térdre hullva, bal karjával a nyakát karolja át.

Potykány apja a hátsó lábát markolássza, mi meg ahol érjük: Potykány a farkát, én a másik lábát keresem.

Hatalmas test ez, és erő is van benne bőven. Visít istentelenül, és négyünket rángat ide-oda a porban.

De már nem sokáig.

Vályogos Feri tapintja a torkát, döfi bele a kést...

A visítás elvékonyodik, felcsap, majd hörgésbe vált: a disznó rázkódik, és érzem, még mindig menne tovább...

— A vándlingot! Ide, asszonyok, a vándlingot!

Rózsika szalad, adja a vándlingot.

A disznó torkából vastag sugárban ömlik a vér.

Vályogos Feri egyszer-kétszer még megforgatja a kést, akárha kényelmesebb utat akarna szabni a kifolyó vérnek, aztán már nevet.

— Na, ez se szalad többet a konda után.

Ez bizony nem. Fekszik engedelmesen ott, ahol Vályogos Feri kijelölte a helyét, és már a vér se jön belőle.

— Készülhet a reggeli — adja Vályogos Feri az asszonyoknak a vándlingot. — A paprikát, meg a hagymát ne sajnáljátok belőle. Na, gyerekek, ide a szalmát. Jól dolgoztatok, füle, farka a tiétek.

A jókora testet körberakjuk szalmával.

Már csak meg kell gyújtani, és kezdődhet a pörkölés.

Erre azonban egy kicsit várni kell. Potykány apja és Vályogos Feri ugyanis megtérnek a pálinkás üveghez. Töltenek, koccintanak, isznak.

Van mire. Még mi, gyerekek is tudjuk: ami eddig történt, mestermunka

volt a javából. Ekkora disznót így leszúrni, ebben a legakadékoskodóbb böl-
lér se találna kivetnivalót.

Hát ezt ünneplik szó nélkül, de sugárzó méltósággal.

Aztán már valóban jön a pörkölés.

Látszatra semmi munka ez, de mint mindenhez, érteni kell ehhez is.

Ha nem figyelsz, vagy a szőrt nem égeted le rendesen — úgy aztán finom
lesz a szalonnád! —, vagy a szőrrel együtt megégeted a bőrt is, ami tán még
rosszabb.

Vályogos Feri azonban érti a szakmáját. Meg se kaparja a tüzet, csak úgy
szemre mondja:

— Na, ennek ennyi elég, jöhet a másik oldala.

Mikor lekaparjuk a hamut, a hamuvá zsugorodott szőrt — forró víz, gyö-
kérfefe is segíti a dolgot —, akkor látni igazán, mennyire jól mondta, amit
mondott: szép tiszta, sima a bőr.

— Na, komám, most megmérjük a disznódat — nevet Vályogos Feri. —
Vagy ő fog ki mirajtunk, vagy mi őrajta. Gyertek.

Hátán fekszik a hatalmas test, négy lába az égre meredezik.

Körbeálljuk. A két férfi egy-egy lábat markol meg, a két asszony, a két
gyerek szintén egyet-egyét.

Mi se vagyunk többen, disznóláb sincs több...

— Jézus segíts, Mária taszíts, apró szentek lökdösetek — rikkant Vályo-
gos Feri, és úgy tűnik, egymaga megemeli az egész disznót.

Apró lépésekkel menetelünk a konyha felé.

— Nem mondtad, komám, hogy repülő disznó van.

Szó mi szó, a repüléstől egy kicsit távol van a dolog, de azért fölarasz-
lunk a lépcsőn, és némi fohászzkodással még az asztalra is fölrajkuk.

— Hát ez megvóna — mondja Vályogos. — Van abból a pálinkából még?
Hogyne volna! Koccintanak, isznak.

Aztán Vályogos Feri — ez már ünnepélyes pillanat! — kiszabja a
sonkákat.

Ez az átváltozás kezdete. Eddig lába volt a disznónak, eztán sonkája, ed-
dig zsírja, meg hája, mostantól szalonnája... És egyébként is, most válik el
a lép a májtól, mert amit kívülről lehet látni, az csak látvány, ami meg a
végigfutó kés után kibomlik, az már a valóság.

— Na? — Vályogos magasba emeli az első sonkát.

Mondaná, mondhatná maga, hogy milyen — látni, gyönyörű egy da-
rab! —, de a szót a gazdára hagyja.

— Tehetős — mondja Potykány apja, és csak most érződik, milyen fe-
szültség volt benne eddig.

— Ez kitart aratásig — bólint Vályogos. — Nézd meg a szalonnáját, ez
se kutya.

Jó háromujnyi zsírréteg mutatja magát: fehér, hibátlan, egészséges.

Most már beindul a nagyüzem.

Vályogos sorba szeli le a sonkákat — Potykány apja pedig rakja a jó
előre odakészített teknőbe —, fejt a vastag zsírréteget, és végül bontja ki a
disznót, pucolja ki a belső részeket.

Az asszonyok minket is befognak.

Potykánnyal hátul a fák közt mossuk a belet. Hát arra nem lehet azt
mondani, hogy úri munka. Tudjuk, csak a nagyja piszok kiszedését bízzák

ránk, a finomabbját, a bél tisztára mosását majd ők csinálják, de nekünk elég ez is.

Fintorgunk, káromkodunk, meg ugrálunk is, nehogy a ruhánkra freccsenjen a szar.

Ez azonban egy kicsit hátrább van.

Előbb jöhet az újabb megállás.

Most nemcsak a pálinka miatt, hanem azért is, mert a böllér végzett a darabolással, és kész a disznóölés első étele, a pirospaprikával, hagymával kísütött vér. Nem étel ez még, csak kóstoló, darab kenyérrel, le se ülve, de mert az első, és mert ilyen egyedül disznóöléskor ehethet az ember, ünnepélyes is.

— Emlékszel a Gazda Nagy disznóölésére? — Vályogos pohár pálinkával a kezében áll és nevet. — Na, az szép volt. A gyerek nyitva hagyta az utcai kaput, a disznó meg, usgyi, ki. A falu másik végén érték utol. Késő este lett, mire ott tartottak, ahol mi most.

Iszik, leteszi a poharat.

— Persze, a hízó se egyfajta. Volt nekem olyan is, amelyik meg se nyikant. Hang nélkül sétált ki az ólból, magától ment az udvar közepére, még meg is állt, mintha azt mondta volna, most már jöhetsz. Hanem, amikor kikapogattam a tokáját, mert nem mindegy, hogy hol szúrja meg az ember, akkor egyszerre úgy elrúgta magát, hogy majd másfél métert repültünk. Azért a kapu előtt csak elkaptam a grabancát.

Ahányan vagyunk, mind kellő áhítattal hallgatjuk a böllért. Már mi, gyerekek is ismerjük a történetet, ám ez nem számít: ma itt ő a legfontosabb ember, rá kell figyelni, nem is arra, amit mond.

— Dolgozzunk — mondja Vályogos.

A szó egyszerre jelenti azt, amit jelent, hogy mindenki tegye a dolgát, és azt is: elégedett a hallgatóságával.

Dolgozunk.

Mi a belet mossuk a kertben, a fák között. A vékonyabbja a kolbászhoz, a vastagabbja a hurkához kell majd. Az asszonyok a kondérban főzik a disznósajthoz a belsőségeket, meg az abált szalonnát...

A disznóölés úgy ünnep, hogy közben több ember egész napi megfeszített munkája is.

— Ígért nekünk valamit — mondjuk a kert végéből előkerülve, s bár nem is beszéltünk össze, szinte egyszerre Potykánnyal.

Vályogos érti a szót, és hamiskásan néz ránk.

— Ha ígértem, komolyan gondoltam — mondja, és mintha csak erre várt volna, az egyik halom hús mögül darab fület, meg a disznó farkát varázsolja elénk. — Ez a tiétek, éhenkórászok.

Potykány zsebre vágja a disznó farkát, és lelkesen rágjuk a fül csupa porcogó darabját. Érezzük, nem jó, de disznóöléskor ez a gyerekek járandósága, és nem volt még a faluban gyerekek, aki ehhez ne ragaszkodott volna, és olyan se, aki azt mondta, nem jó...

Míg mi a rágcsálással, még az újabb adag tűzifa előkerítésével vagyunk elfoglalva, kezdetét veszi a disznó újabb színeváltozása. Eddig a reggel még elégedetten rőfögő nagy test szétdarabolása jelentette a munka dandárját, most megint lódul egyet a dolog: kezdődik a kolbász, a hurka gyártása. Előkerül a daráló, az asszonyok hozzák a fűszereket, Vályogos ellenőrzi a hurka-töltőt...

Van itt munka bőven...

Potykányt a darálóhoz osztja be az apja, nekem a zsírszalonna jut: bo-
rotvapenge-éles a kés, azzal fejtem le a zsírnakvalóról a bőrt.

Csak egy pillanatra hagy ki a figyelem, és már félig átvágott, vértől luc-
kos ujjal állok az asztal előtt.

— Mi van, gyerek, húst is teszel bele?

Vályogos rongyot rendel az asszonyoktól és nevet.

— Elég nagy ez a disznó, nem kell kipótolni verébhússal.

Mindenki nevet.

Potykány apja korty pálinkát önt, hogy azzal oszlassam az ijedelmet, és
dolgozunk tovább.

Most már egyre jobb szagok terjengnek a levegőben.

Fogy a disznó, szaporodik a kolbász, a véres, a májas hurka, és fogy a
pálinka is...

— Te, Sanyi, nem loptál te ide még egy disznót? Mennél inkább töröm
magam, annál több lesz.

Vályogos megnyomja a hurkatöltőt, amelyről vékony, hosszú szálban fut
le a kolbász.

Ezt tudom, Potykány mosta, nagy szentségelések közepette. Valamit el is
szúrhatott, mert három-négy helyen is türemkedik ki a szakadáson a töltelék.

Vályogos rosszalóan csóválja a fejét. Levágja a hibás részt, félredobja,
és újra indítja a töltőt.

— Ezt süthetitek, asszonyok. Ezt valaki üres bél korában akarta megenni.

Potykány apja pálinkát tölt a pohárba, nyújtja Vályogosnak.

— A szakadásra.

— Arra nem — mondja nagy komolyan Vályogos —, csak a szép asszo-
nyokra.

Késő este van, mire asztalhoz ülünk.

Igaz, addigra rend is van mindenütt. Egy teknőben a sonka, az oldalas,
egy másikban besózva a szalonna, rúdra akasztva a kolbász, a disznósajt várja
a füstöt, az ajtó mellett három bödön zsír sorakozik, és hurka is van bőven.

Sült hús, sült kolbász, kétféle hurka a vacsora. Kenyér, savanyú káposzta
a hozzávaló, meg főtt krumpli, akinek kell.

A pálinka most kerül le az asztalról, és jön helyette a vacsorához való
bor, Potykányék saját termése.

— Jövöre pörkölöm lesz — mondja Vályogos —, nem kell többet a szal-
mával bajmóldni. Majd meglátod, úgy viszi le a szőrt a disznóról, mint a
parancsolat.

Megemeli a poharát, és Potykány apját nézi.

Az kicsit kivár, aztán bólint, koccintanak, isznak.

Azt, hogy ajánlkozás a jövő évi disznóvágásra a mondat, azt mindenki
tudja az asztal körül. Azt, hogy a böllér, befejezve a dolgát, most adta vissza
az uralmat a gazdának, tán csak ők ketten.

Az asszonyok illatos finomságokkal rakják meg az asztalt.

Én a szaggal jóllaktam, hiába invitálnak, nem bírok enni. Egy kis töpör-
tyűt gyömszőlök magamba, és indulok haza.

Potykány anyja vödör abált lét küld anyámnak, meg némi kolbászt, hur-
kát, hogy a másik kezem se legyen üres.

— Jól van, gyerek, jól dolgoztál — mondja búcsúzóul Vályogos. — Ha
megéred, ember lesz belőled.

Ballagok haza a sötét úton, vigyázva, ki ne loccsanjon a sűrű, zsíros lé.
Kincs ez a javából, belefőtt az egész disznó. Lesz ebből nekünk ebédünk is,
vacsoránk is nem egyszer.

Mire befordulok a kapun, meghallom Potykány apjának a hangját: most
indítja a kedvenc nótáját.

„Gólya, gólya, hosszú lábú gólya...”

Erős, érces hangja van a Potykány apjának, nem is zabolázza magát.
Mostantól a fél falu tudhatja: Potykányéknál eddig tartott a disznóölés, most
kezdődik a disznótör.

OLÁH JÁNOS

Más ország

*Egy másik Duna-part
kavicsos tocsogói közt,
egy másik szigeten
egy másik szél
lidércnyomásával a mellemen
más halszag mákonyát
lélegeztem be
más ország
más kietlenségét
éltem át,
más aljasságot
és más közönyt
más jószágot
viseltem el
nem azt, mely átkarolt, minden
más volt,
idegen, újszerű
a kátrányos ladik
bársonyos kotyogása,
a láncon
a rozsdás lakat*